

TERTTU AUTERE

Lumen
kätkemä

Karisto
Hämeenlinna

© Terttu Autere ja Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-43592-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

Henkilöt:

Seminaarin johtaja Hugo Källström

Rouva Bertta Källström

Seminaarin lehtoreita:

Brander, Hannula, Kontkanen, Saarelma, Salmivuo,

Tiusanen, Vuorio

Muuta henkilökuntaa:

Talonmies Kauppinen

Puutarhuri Hilpinen

Naisten asuntolan hoitaja Salli Kontula

Miesten asuntolan hoitaja Tyyne Siltanen

Keittiöapulainen Siiri Pyykkö

Ojalat:

Erkki Ojala

Helmi Ojala

Onerva Kuikka o.s. Ojala

Poliisit:

Lääninrikosetsivä Juhani Kuikka

Konstaapelit Kämäräinen ja Kiiskinen

Seminaarilaisia

Kaupunkilaisia

*Tapautuu 1930-luvun loppupuolella pienessä
itäsuomalaisessa kaupungissa Laatokan rannalla*

1

Puhelimen kilinä tapaninpäivän aamuna ei enteillyt hyvää.

Seminaarin johtaja Hugo Källström ei odottanut puhelua keneltäkään sukulaiselta. Joulutervehdykset oli vaihdettu hyvissä ajoin, takanreunuksella oli kymmeniä joulukortteja, joissa kultakiharaiset enkelit, punalakkiset tontut, kuusen kimmeltävät kynttilät ja pyöreäposkiset lapsukaiset toivottivat hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta. Kukaan seminaarin opiskelijoista ei uskaltaisi häiritä johtajan joulurauhaa, ja mitäpä sellaista asiaa kenelläkään opiskelijalla olisi ollut, joka ei voisi odottaa tammikuuta ja uuden lukukauden alkamista. Opiskelijat olivat lähteneet joululomanviettoon ympäri maakuntaa ja kauemmaksikin, jotkut aina toiselle puolelle maata. Kenellä siis saattoi olla tapaninpäivän aamuna asiaa johtaja Källströmille?

”Puhelin soi, Hugo, kuuletko sinä”, Bertta Källström joutui huutamaan toistamiseen, ennen kuin kuuli aviomiehensä askelten äänet, kun tämä kiiruhti salin läpi työhuoneeseen, missä puhelin kärsimättömänä soi.

Pörri, viisivuotias jackrussellinterrieri, heräsi sekin, pujottautui vuoteen jalkopäästä lattialle ja ryntäsi isäntänsä perään, vaikka olisi paljon mieluummin jäänyt läm-

pimän peiton alle uneksimaan kesästä ja metsäpoluista ja jäniksenpoikasista. Kohta se liukasteli kiiltäväksi puunatulla lattialla, kuului vain kynsien rapina, kun se kiiruhti isäntänsä luokse ja jäi pää kallellaan odottamaan päivän ensimmäisiä rapsutuksia.

Paikkakunta, jolta keskusneiti ilmoitti puhelun tulevan, ei sanonut Hugo Källströmille mitään. Hän olisi tuskin osannut sijoittaa sitä kartalle, jos joku olisi sellaista häneltä odottanut. Ketään ystäviä tai tuttavvia, sukulaisista puhumattakaan, hän ei tiennyt mainitulla paikkakunnalla asuvan.

Puhelinlangoilla ei ollut joulurauhaa, kuului rahinaa ja rätinää, ja Hugo Källströmin täytyi terästää kuuloaan, että sai soittajan puheesta selvän. Tämä pahoitteli vuolaasti, että häiritsi johtaja Källströmiä näin varhain juhlapäivän aamuna, mutta hän oli huolissaan sisarestaan eikä osannut ensi hätään kenellekään muulle soittaa kuin itse seminaarin johtajalle. Hugo Källström oli jo kysymäisillään, kenen kanssa hänellä oli kunnia keskustella, kun soittaja ehätti, jälleen anteeksipyyntöjen kera, esittelemään itsensä.

”Olen Selma Pakarinen, sisareni Salli Kontula on siellä teidän seminaarissa naisten asuntolan emännöitsijänä tai hoitajana, mitä titteliä hänestä nyt sitten käytättekkin.”

”Jaaha, jaaha”, Hugo Källström yritti selvittää unenpöpperöisiä ajatuksiaan. Hänellä oli kymmenittäin alaisia, opettajia ja muuta henkilökuntaa, puhumattakaan yli kahdestasadasta opiskelijasta. Seminaari oli kuin tuotantolaitos; paitsi että se tuotti opettajia kansan syvien rivien

kaikenpuoliseksi sivistämiseksi, se pyöritti verstaita ja kasvihuoneita ja huolehti metsistään ja pelloistaan. Ja tuotti vielä oman sähkönsäkin. Niin että oli ymmärrettävää, ettei Hugo Källström heti saanut mieleensä Salli Kontulaa.

”Sisareni oli puhe tulla viettämään joulua luoksemme, mutta kun häntä ei tähän mennessä ole kuulunut emmekä ole saaneet häneltä sanaa, rohkenen kääntyä puoleenne. Olen ottanut jo useamman kerran puhelun asuntolaan, se on ymmärtääkseni asuntolan konttorissa, mutta ei sieltä kukaan ole vastannut. Sisareni asunnon puolella ei ole puhelinta.”

”Jaaha, jaaha”, Hugo Källströmin oli toistamiseen todettava.

Soittaja tuntui olevan selvillä naisten asuntolan puhelintilanteesta, toisin kuin johtaja Källström, jolla ei ollut aavistustakaan, missä naisten asuntolan puhelin oli.

Pörri kiehnäsi jaloissa ja odotti hellyydenosoituksia isännältään. Hugo Källström kehotti koiraa hyppäämään syliin. Siinä se lämmitti mukavasti, isäntä kun oli aamuviileässä työhuoneessa pelkässä pyjamassa, hän kun ei ollut ehtinyt siepata aamutakkia ylleen.

Selma Pakarinen pyyteli jälleen anteeksi, että vaivasi, mutta olisiko johtaja Källströmin mahdollista ottaa selvää Salli Kontulan tilanteesta, voisiko johtaja pistäytyä neiti Kontulan asunnolla tai lähettää jonkun alaisensa ottamaan selvää, oliko sisar sairastunut ja tarvitsi apua, ja olisiko mahdollista, että johtaja sitten tiedottaisi tilanteesta soittajalle.

”Totta kai, totta kai”, Hugo Källström myönteli, ”ilman muuta, ilman muuta. Olkaa huoleti, hoidan asian. Kaikki järjestyy, kaikki järjestyy.”

”Mikä järjestyy?” Bertta Källström oli ilmestynyt työhuoneen ovelle ja halusi tietää, mistä puhelussa oli ollut kysymys.

”Ei kai tässä auta muu kuin lähteä ottamaan selvää neiti Kontulan tilanteesta”, Hugo Källström sanoi ja osoitti sanansa pikemminkin itselleen kuin vaimolleen samalla, kun hätisteli Pörrin sylistään lattialle.

”Juu, ja sinä puet päällesi, ja puetkin lämpimästi, jos ulos aiot, siellä on kova pakkanen. Mutta ensin juodaan aamukahvi ja syödään oikein tukevat kinkkuvoileivät. Ei Salli Kontula mihinkään sillä välin karkaa, jos on kotona. Ja jos ei ole, emme häntä tähän hätään kiinni saa.”

2

Koko joulukuun oli tupruttanut lunta miltei päivittäin. Talonmies Kauppinen pahoitteli, ettei ollut ehtinyt sinä aamuna vielä tehdä lumitöitä. Hugo Källström sanoi, etteipä noilla mikään kiire ollut, juhlapäivänä, Kauppinen ehti vallan mainiosti tehdä lumityöt myöhemmin, kun ei seminaarin poluilla ja pihateillä kulkijoita näin loma-aikana ollut. Pääasia, että päästiin naisten asuntolaan ja neiti Kontulan asunnolle.

Naisten asuntola huurteisten puiden keskellä huokui joulurauhaa. Talonmies teki loma-aikana päivittäin kierroksen seminaarin alueella. Joskus kaupungista eksyi pojanviikareita, mutta koskaan talonmies ei muistanut näiden tehneen mitään suurempaa ilkivaltaa. Pois hän kuitenkin aina pojat komensi.

Neiti Kontulan asuntoon pääsi toki pääovesta, mutta silloin piti kulkea asuntolan kautta ja läpi ruokasalin ja keittiön. Käytännöllisempää oli kulkea takapihan puolen porstuasta, josta päästiin paitsi asuntolan hoitajan asuntoon, myös asuntolan keittiöön. Samoin kuin pääoven portailla, takapihan portaillakin lumikerros oli koskema-

ton, niitä ei ollut käytetty muutamaan päivään. Posteljoonillakin oli ollut jouluna vapaata.

Kauppinen sieppasi ovenpielestä varsiluudan ja huis-kautti portaat puhtaiksi.

Talonmies veti taskustaan avainnipun, jossa oli kymmeniä avaimia. Muutama vuosi sitten seminaarin ovien lukitus oli vaihdettu nykyaikaiseksi. Kalliiksi se oli tullut. Johtaja Källström oli vastustanut ensin koko ajatusta, mutta kun opetusministeriöstä osoitettiin määräraha urakkaan, mikä hän oli asiaa sen enempää vastustamaan. No, miksei, olihan avain kätevän kokoinen, mikä lie abloy, kuin vierasta kieltä, eihän sellaista sanaa osannut edes ääntää.

Lukkojenvaihdon mainioin puoli oli se, että talonmiehellä oli aina vara-avain. Kerrankin yksi onneton seminaarilainen, jonka iltamenot olivat venyneet yli sallitun ajan lähemmäs puolta yötä, oli jäänyt lukkojen taakse ja katkaissut säärensä, kun oli yrittänyt kiivetä ikkunan kautta huoneeseensa. Poikaparan ote oli livennyt, ja hän oli pudota mätkähtänyt maahan. Lukkojen vaihdon jälkeen pahin rangaistus myöhästymisestä oli unestaan herätetty äkäinen talonmies Kauppinen ja hänen moite-saarnansa, joka täytyi kuunnella ennen kuin vara-avain heltisi.

Seminaarin puutyömestari oli keksinyt teettää miesopiskelijoilla harjoitustöinä avaimenperiä, niin ettei pieni avain päässyt häviämään taskunpohjalle. Ihmiset olivat itse saaneet valita avaimenperänsä mallin, niin

johtajakin. Bertta oli ehdottanut ankkuria, ja sellainen avaimenperä Hugo Källströmille tehtiin. Bertta itse halusi avaintansa koristamaan sydämen.

Johtajalla oli harvoin asiaa naisten asuntolaan. Saattoi olla vuosia siitä, kun hän oli käynyt naisten asuntolan keittiössä, asuntolanhoitajan asunnossa tuskin koskaan. Jos hänellä joskus oli asiaa neiti Kontulalle tai hänen edeltäjälleen, neuvottelu käytiin joko asuntolan ruokasalissa tai asuntolanhoitajan konttorissa, tavallisimmin kuitenkin johtajan kansliassa.

Porstuan lattialla, kirjeluukun alla lojui postia, paikallislehden numeroita ja muutama joulukortti. Talonmies Kauppinen kumartui poimimaan postin ja hetken epäroityään ojensi sen johtaja Källströmille.

Miehet astuivat porstuasta eteiseen, jonka ikkunasta valui niukasti talviaamun harmaata valoa. Keittiön oven takaa ei kuulunut mitään, neiti Kontulan asunnon oven takana oli yhtä hiljaista. Kesti hetken ennen kuin talonmies Kauppinen löysi valokatkaisijan.

Katkaisijan napsahdus särki hiljaisuuden. Johtaja Källström rykäisi, sitten hän otti askeleen kohti neiti Kontulan ovea ja ojensi postin takaisin Kauppiselle, riisui mustan nahkahansikkaansa oikeasta kädestään, koukisti etusormea ja koputti. Oven takaa ei kuulunut vieläkään mitään. Hän koputti uudelleen, nyt voimakkaammin. Hiljaisuus oven takana jatkui. Hugo Källström nyökkäsi talonmies Kauppiselle, joka oli jo etsinyt avainnippusta valmiiksi asunnon avaimen.

Tuntui kuin olisi ollut varkaissa, kun astui kutsu-
matta toisen ihmisen kotiin. Ei niin, että Hugo Käll-
ström olisi koskaan varastanut, mutta siltä hänestä kui-
tenkin tuntui.

Asunnossa oli äänetöntä, lattialaudat vain narahtivat
miesten askelten alla. Kun Kauppinen oli sytyttänyt katto-
lamppuun valon, kävi selväksi, ettei neiti Kontula ainakaan
asunnossaan ollut. Hugo Källström oli pelännyt, että he
löytäisivät hänet hengettömänä vuoteestaan. Vaikka oli
Hugo Källström kuolleita elämänsä aikana ehtinyt nähdä,
viisivuotiaana isoisän vahamaiset kellertävät kasvot ennen
kuin arkku suljettiin, ja vain pari vuotta myöhemmin isän
liikkumattomaksi jähmettyneen olemuksen vanhempien
makuuhuoneen vuoteessa.

Salli Kontulan vuoteessa ei ollut ruumista, vuode oli
sijattu, pitsinen päiväpeite vedetty siististi vuoteen pei-
toksi, koristetyynyt ojennuksessa peitteen päällä. Huo-
neen keskellä olevaa soikeaa ruokapöytää peitti vihreä
kiiltäväkuvioinen pöytäliina, jonka kullanväriset hapsut
liikahtivat, kun talonmies Kauppinen laski pöydälle pos-
tin. Pienessä keittokomerossa ei ollut merkkejä hiljattain
tapahtuneesta ruoanvalmistuksesta, tiskipöydällä oli
kukkakuvioinen teekuppi lautasineen.

Miehet seisoivat tovin neuvottomina keskellä huo-
netta. Olisi pitänyt ottaa Bertta mukaan, Hugo Källströ-
min mielessä käväisi. Sitten hän totesi enemmän itselleen
kuin talonmies Kauppiselle:

”Ei neiti Kontula täällä ole. Eiköhän lähdetä.”

Talonmiehen ehdotuksesta miehet kurkistivat asuntolan keittiöön. Mutta ei neiti Kontula sielläkään ollut. Kattilat ja paistinpannut olivat ojennuksessa, tiskirätit siististi kuivumassa, pannulaput ripustettu odottamaan uutta lukukautta.

”Jos varmuuden vuoksi vilkaistaisiin vielä asuntolan puolta”, talonmies Kauppinen ehdotti.

”Siis kävisimme katsomassa asuntolan huoneet, sitäkö Kauppinen tarkoittaa?” johtaja Källströmin oli varmistettava. Miksi neiti Kontula löytyisi asuntolan puolelta, johtaja Källström ihmetteli, mutta suostui talonmiehen ehdotukseen. Eipä tuosta suurempaa haittakaan olisi. Voisi neiti Kontulan sisarelle ilmoittaa, ettei neiti ollut kotonaan eikä koko asuntolassa.

Miesten askeleet kumisivat asuntolan tyhjillä käytävillä, joiden varrella opiskelijoiden asuinhuoneet olivat. Talonmies Kauppinen eteni ripeästi ovelta ovelle. Hugo Källström sen sijaan kulki kuin varpaillaan. Mennä nyt kurkistelemaan nuorten naisten huoneisiin, olkoonkin, että naiset itse eivät olleet paikalla. Olisi pitänyt ottaa Bertta mukaan, hän huokaisi jälleen mielessään.

Ne muutamat huoneet, joihin Hugo Källström rohkeni kurkistaa, olivat hänen suureksi tyytyväisyydekseen siistejä ja pääasiassa hyvässä järjestyksessä. No, ehkä joku oli saattanut vähän juhlia joululoman alkua ja valvoa tavallista myöhempään. Aamulla oli sitten tullut kiire eikä asukas ollut ehtinyt ripustaa puseroa vaatekaappiin, ja mattokin oli siinä hötäkässä joutunut puoliksi sängyn alle, mutta

mitään suurempaa moitittavaa Hugo Källström ei keksinyt. Nuoret ovat nuoria, hän hymähti.

Kun talonmies Kauppinen oli kurkistanut joka ikiseen huoneeseen, miesten oli todettava, että neiti Kontulaa oli turha täältä etsiä. Talo oli tyhjä, se täyttyisi asukkaista vasta loppiaisen jälkeen.

”Eipä kai tässä sitten”, Hugo Källström totesi, ”kuin mennä ottamaan puhelu neiti Kontulan sisarelle.”

3

Bertta Källströmillä ei olisi ollut mitään sitä vastaan, jos aviomies olisi pyytänyt hänet mukaan etsimään Salli Kontulaa, mutta ensin olisi pitänyt pukeutua, juuri nyt, kun Bertta Källström salli itselleen vapaapäivän seminaarin johtajan puolison velvollisuuksista. Kun ei ollut kiire minnekään, kun sai viettää aamutakissa vaikka koko päivän, tassutella lämpimissä tossuissa juhlakuntoon koristelluissa huoneissa. Kuunnella radiota ja lukea lahjaksi saamaansa romaania. Vierailukutsut saivat odottaa uuttavuotta. Vastaantulijoita tuskin seminaarin alueella olisi ollut, mutta Bertta Källström katsoi velvollisuudekseen olla kodin ulkopuolella aina asiallisesti pukeutunut.

Bertta Källström oli oiva emäntä. Hän vaali kotiaan, se oli aina kunnossa vastaanottamaan vieraita, joita seminaarin johtajan työhön välttämättä kuului, herroja pääkaupungista, opetusministeriöstä, kouluhallituksesta, joskus joku ministerikin. Kun emännän velvollisuuksiltaan ehti, hän johti Naisyhdistystä, mikä ei sekään ollut ihan pikku juttu. Myyjäiset ja rahankeruu kaupungin vähävaraisille antoivat Naisyhdistyksen jäsenille paljon puuhaa etenkin syksyllä ennen joulua. Se urakka oli tältä vuodelta ohi, ja

Bertta Källström ja muut Naisyhdistyksen jäsenet nauttivat ansaittua lomaa yhdistyskiireiltä. Tähän väliin sopivan mainiosti uhrata muutama ajatus neiti Kontulalle.

Mitä Bertta Källström tiesi Salli Kontulasta? Salli Kontula ei kuulunut Bertta Källströmin lähipiiriin, mutta uteliaana ihmisenä hän toki jotakin tiesi. Keski-ikäinen naisihminen, hyväryhtinen. Bertta Källström kiinnitti aina huomionsa ryhtiin, josta hän oli lapsuudessaan ja nuoruudessaan saanut kuulla isältään kyllästymiseen asti. Bertan oli pitänyt nukkua lähes paljaalla lattialla selän suoristamiseksi, ja ruokapöydässäkin isä jaksoi muistuttaa Berttaa ryhdistä. Mutta niinpä Bertta Källström oli uljas näky. Hän oli lähes samanpituinen kuin aviomiehensä, joka tämäkään ei ollut lyhyydellä pilattu. Bertta Källströmin elämän kohokohtia oli astella miehensä rinnalla seminaarin kevätlukuvuoden päättäjäisiin pitkin juhlasalin keskikäytävää ja lähes tuntea juhlavieraiden ihailevat katseet.

Kun Bertta Källström ajatteli neiti Kontulaa, hän näki mielessään seminaarista kaupungille päin kävelevän tummaan päällystakkiin pukeutuneen naisen, jolla oli suuri musta käsilaukku kädessään ja aina hattu päässä, kun kaupungille kerran oli menossa. Ei sen ikäinen nainen kulkenut kaupungilla avopäin, ei Bertta itsekään, eivätkä edes seminaarin opiskelijatyöt. Salli Kontulalla saattoi olla montakin hattua, mutta aina se oli tumma, musta tai sininen. Bertalla oli sentään kesällä vaaleita hattuja, muutama kevytmielinenkin, kukkasin ja nauhoin koristeltu.

Kaupungissa oli erinomainen modisti, joka seurasi jos ei nyt sentään ihan suuren maailman muotia, niin Viipurin muotia kuitenkin ja osasi ehdottaa ja houkutella asiakkaansa kokeilemaan uutuuksia.

Saattoi mennä viikkokausia, että Salli Kontulaa näki. Asuntolanhoitajilla, niin naisten kuin miestenkin puolella, oli kädet täynnä työtä. Ruoka piti olla ajallaan, ja vaikka heillä oli apulainen keittiössä, joskus kaksikin, suunnittelu ja töiden johtaminen vei aikaa. Ja päälle konttorityöt, kirjanpito, tilaukset, laskut, pyykkihuolto. Huoneiden siivouksesta sentään opiskelijat hoitivat osansa. Ei Bertta Källström kadehtinut asuntolanhoitajia. Vapaata heille lukukausien aikana tuskin paljon jäi.

Mitä Salli Kontula mahtoi tehdä niukalla vapaa-ajallaan? Kutoi sukkaa tai virkkasi liinoja, kenties luki romaaneja. Jospa Salli Kontulakin haluaisi osallistua Naisyhdistyksen toimintaan, miksi Bertta ei ollut koskaan kysyneeksi. Bertta päätti ottaa asian puheeksi heti tammikuussa tai ainakin viimeistään silloin, kun hän järjesti kotonaan jokavuotiset kutsut seminaarin naisopettajille ja muulle naispuoliselle henkilökunnalle. Hugolla ei ollut mitään tällaisia kutsuja vastaan, varsinkin kun Bertta oli luvannut, että Hugon ei tarvinnut olla kutsuilla läsnä, hän sai paeta kansliaansa tekemään siellä odottavia tekevämmä töitä.

”No, mutta, ihan itse lääninetsivä! Mikä meille suo tämän kunnian, ei kai vaan työasioissa olla liikkeellä?” konstaapeli Sulo Kämäräinen tervehti iloisesti, kun Juhani Kuikka ilmestyi poliisikamarille kopistellen lunta jaloistaan. Juhani Kuikka oli tullut poliisikamarilla tutuksi selvittäessään edellisenä kesänä paikkakunnalla sattunutta henkirikosta.

”Ei, ei työasioissa, ei tällä kertaa, oli vaan pakko lähteä ulkoilemaan, haukkaamaan raitista ilmaa ja sulattelemaan jouluruokia.”

”Ahaa, sitä on siis oltu anoppilassa, ja senhän me tiedämme, kuinka anopit hellivät herkuilla vävypoikiaan.”

Juhani Kuikka myönsi Sulo Kämäräisen olevan oikeassa. Kyllä oli anoppi hellinytkin, leiponut ja pais-tanut, tehnyt laatikot ja lipeäkalat, pullat ja piparkakut. Vaikka ei olisi millään jaksanut, oli pakko ainakin maistaa joka sorttia, ettei olisi pahoittanut anopin mieltä. Mutta rajansa kaikella, herkuillakin.

”Mitä tänne kuuluu, kädet täynnä työtä vai?”

”Rauhallista on, ovat ihmiset ymmärtäneet joulu-rauhan merkityksen, putkassa oli vain muutama rähi-

nöitsijä, jouluviinan villitsejä. Äsken tuossa juuri kävi seminaarin johtaja neuvoa kyselemässä.”

”Källström, niinhän se nimi oli?”

”Sinullahan hyvä nimimuisti on.”

”No, jotkin nimet jäävät mieleen. Mitä johtajalla oli sydämellään?”

”Seminaarin naisten asuntolan hoitajan neiti Kontulan sisar oli soittanut hänelle eilen aamulla ja kertonut olevansa huolissaan sisarestaan, tämä kun ei ollut lupauksistaan huolimatta saapunut joulunviettoon sisarensa perheen luokse. Johtaja oli käynyt sisaren pyynnöstä Kontulan asunnolla, mutta ei hän ollut siellä eikä koko asuntolassa. Källström oli luvannut sisarelle kysellä neuvoja poliisilta, että mitäpä tällaisessa tapauksessa pitäisi tehdä.”

”Mitä neuvoja sinä annoit?”

”Sanoin, että parasta nyt vain odotella. Neiti on täysi-ikäinen ja ymmärtääkseni myös täysijärkinen ihminen, niin ettei viranomainen, ei edes poliisi, voi estää häntä liikkumasta kodin ja kotikaupungin ulkopuolella. Johtajan kertoman mukaan neidillä on parasta aikaa loma, hänen tulee olla työpaikallaan vasta vuodenvaihteen jälkeen. Ja siihenhän on vielä monta päivää, niin että ei tässä nyt auta muu kuin sisaren rauhassa odotella, sellaiset terveiset pyysin johtaja Källströmiä välittämään.”

Sitten olikin aika vaihtaa puheenaihetta.

”Mitenkä kalastus sujuu näin talvipakkasilla?” Juhani Kuikka tiesi konstaapeli Kämäräisen intohimoiseksi kalamieheksi.

”Mitenkä se nyt sujuu, ei mitenkään. En edes joulu-
kaloja saanut hommatuksi.”

”Et avannosta ongi?”

”Ei, kuule, kroppa anna enää myöten istua avannon
reunalla. On alkanut jalkoja pakotella, mitä lie reumatis-
mia, en ole käynyt tohtorille valittamassa. Ei se valitta-
misesta parane.”

”Mutta jos saisit lääkettä vaivaan?”

”Tiedä niistä lääkkeistä, myrkkyjä ne ovat, lääkkeetkin.
Mutta tulepa kesällä, sitten kalastetaan.”

Kyllä Juhani Kuikka sen arvasi, olihan hänellä siitä jo
kokemusta edelliseltä kesältä. Konstaapeli Kämäräinen oli
melkein tehnyt hänestä kuhanuistelijan.

”Mitä sitä sinulle muuta kuuluu kuin työtä? Mitenkä
sinulla pelit ovat sujuneet?”

Juhani Kuikka kertoi jääpallojoukkueensa sarjakauden
menestyksekkäästä alusta.

”Mutta kyllähän tämä joulutauko tekee hallaa, miehet
istuvat kotona ja popsivat herkkuja. Hyvä, että saavat
luistimet jalkaansa.”

”Sellaista se on, mutta sinä et ainakaan näytä lihoneen,
yhtä hoikka poika olet kuin ennenkin. Minulla se tuppaa
maha kasvamaan koko ajan. Minkä sille mahtaa, mamma
tekee hyvää ruokaa ja ihminen on heikko”, konstaapeli
Kämäräinen huokaisi.

Kuinka erilaiselta kaupunki näyttikään talvella kuin
kesällä. Lumi oli muuttanut puistojen vihreyden val-

koiseksi satumaaksi. Talonmiehet olivat ahkeroineet varhaisesta aamusta, jalkakäytävillä ei tarvinnut kahlata lumikinoksissa. Juhani Kuikka oli itsekin auttanut aamulla appiukkoaan lumitöissä. Mutta se ei riittänyt päivän liikunnaksi, varsinkin kun monta päivää oli lähinnä vain istuttu ruokapöydän ympärillä.

Joulua oli vietetty Onervan vanhempien luona, vaikka syksyllä oli suunniteltu matkaa Juhanin äidin vieraiksi. Suunnitelmat olivat muuttuneet, kun äiti halusi päästä katsomaan uusinta lapsenlastaan ja matkusti joulunviettoon toiselle puolelle maata.

Juhani kyllä tiesi, että Onerva oli oikeastaan salaa iloinen, että sai viettää joulua kotikaupungissaan ja tavata lapsuudenystäviään. Puhelin oli ollut ahkerassa käytössä, kun Onerva sopi ystäviensä kanssa tapaamisista kaupungin kahviloissa. Onervan syksy oli ollut työntäyteinen, oli täytynyt tutustua uuteen kouluun ja uusiin oppilaisiin. Tuntien valmistelu ja kokeiden ja aineiden korjaaminen olivat haukanneet suuren osan Onervan iltoja ja viikonloppuja. Juhani ymmärsi, että Onervan oli mieluista mennä valmiiseen joulupöytään, ei tarvinnut huolehtia muusta kuin itsestään. Ja joululahjoista, joita olikin kertynyt lähes matkalaukullinen. Onerva oli juossut kaupoissa ja esitellyt ostoksiaan keittiön pöydän ääressä. Pehmeää äidille, makeaa isälle, kirjoja kaimille. Juhanin lahjaa ei tietenkään näytetty, sen Onerva paketoi illalla myöhään, kun Juhani oli jo nukahtanut.

”Ollaan ensi jouluna sitten vaan kotona”, Onerva oli ehdottanut, ”mutta mennään nyt täksi jouluksi kuitenkin

isän ja äidin seuraksi, muutenhan he olisivat ihan vain kahden.”

Toki Onerva tiesi, etteivät äiti ja isä sentään koko joulua olisi vain kahden, sukulaisia ja ystäviä oli kaupunki pullollaan, eilen tapaninpäivänäkin oli oltu Onervan enon luona tapaamassa suurta sukua.

Uudeksivuodeksi matkustettiin kotiin.

5

Kanslian oveen koputettiin. Koputus oli hento, mutta kun talossa oli hiljaista, kanslistirouvakin oli vielä lomalla, johtaja Källströmin tarkat korvat kuulivat sen.

Oven takana oli nuori nainen, joka ensin niittuaan sai sanotuksi:

”Anteeksi että häiritsen, mutta minun pitäisi päästä naisten asuntolan keittiöön, kun minulla alkoivat työt tänään. Siellä on kaikki ovet lukossa, eikä neiti Kontulaa näy missään.”

”Jaaha, jaaha”, Hugo Källström sanoi saadakseen aikaa selvittää itselleen tilanne. Nuori nainen oli ilmeisesti naisten asuntolan keittiöapulainen. Keittiöapulaiset vaihtuivat tuhka tiheään, eivät viihtyneet aina edes koko vuotta, lähtivät paremmille tienestipaikoille tai hakemaan oppia johonkin toiseen ammattiin. ”Siis teidän pitäisi päästä naisten asuntolan keittiöön?”

”Niin, minun lomani loppui tänään, ja olin sopinut neiti Kontulan kanssa, että voin aloittaa nyt puolelta päivin, kun minun linja-autoni tuli kaupunkiin.”

”Jaaha, jaaha”, Hugo Källström sanoi jälleen ja hetken mietittyään päätti: ”Minäpä tulen neidin kanssa, mennään

katsomaan, jospa neiti Kontula on vain käymässä kaupungilla tai pistäytymässä kellarissa tai...” Hugo Källström ei keksinyt, missä vielä muualla. Hän haki takkinsa ja hattunsa ja kääri kaulahuivin tiiviisti kaulansa ympärille. Ei ollut viisasta vilustua eikä suututtaa Berttaa, joka jaksoi aina muistuttaa kaulahuivin tarpeellisuudesta.

Nuori nainen oli puhunut totta. Naisten asuntolan ovet olivat lukossa. Minkäänlaista liikettä ei talossa näkynyt, keittiön portailla olevat jalanjäljet kertoivat vain posteljoonin käyneen kierroksellaan. Luuta oli nojallaan ovenpielessä samalla lailla kuin silloin, kun Hugo Källström oli talonmies Kauppisen kanssa käynyt kopistelemassa ovella. Kauppisen luokse oli taaskin mentävä, haettava hänet apuun vara-avaimineen ja päästettävä keittiöapulainen töihinsä.

Missä ihmeessä neiti Kontula oli?

Hugo Källström oli melkein unohtanut Salli Kontulan sen jälkeen, kun hän oli käynyt poliisin puheilla ja soittanut neidin sisarelle ja rauhoitellut tätä olemaan huolestumatta, niin kuin konstaapeli Kämäräinen oli neuvonut. Toden totta, neidillähän oli loma, mikä hätä tässä oli. Neiti saapuisi tietysti viimeistään silloin työpaikalleen, kun loma loppui. Siis tänään.

Hugo Källström jätti keittiöapulaisen odottelemaan keittiön portaille ja lähti itse etsimään talonmies Kauppista. Tämä oli työntouhussa, kolaamassa lunta miesten asuntolan pihalla. Avuliaasti Kauppinen kävi hakemassa

naisten asuntolan vara-avaimet, kun johtaja oli selvittänyt, mistä oli kysymys.

”Toden totta, en minäkään ole nähnyt neiti Kontulaa. Kaipa hänen olisi pitänyt viimeistään eilen saapua, jos kerran työt alkoivat tänään. Mutta käydäänpä katsomassa.”

Matkalla naisten asuntolaan vaihdettiin muutama sana säästä ja lumentulosta, sen enempää ei kummallakaan miehistä ollut halua puhua. Mieleen hiipi epäily, mahtoiko kaikki neiti Kontulan elämässä sittenkään olla kohdallaan. Oli epätavallista, että hän ei ollut palannut työpaikalleen loman jälkeen.

Naisten asuntolassa näytti samalta kuin tapaninpäivänä, hiljaiselta ja autiolta. Ruokasalin seinäkellokaan ei tikittänyt, se oli pysähtynyt, kun kukaan ei ollut käynyt vetämässä sitä. Koputtelu neiti Kontulan asunnon ovelle ei tuottanut tulosta, joskaan kumpikaan miehistä ei selaista edes odottanut.

Keittiöapulainen päästettiin keittiöön, hän jäi seisomaan neuvottomana kattiloiden ja pannujen keskelle. Kukaan ei ollut kertomassa, mitä hänen tulisi tehdä, mihin työhön ensimmäisenä tarttua. Opiskelijat saapuivat muutaman päivän päästä kohta loppiaisen jälkeen, työtä olisi yllin kyllin. Keittiöapulainen katsoi avuttomana johtaja Källströmiin.

Talonmies Kauppinen tiesi kertoa, että miesten asuntolan hoitaja oli kyllä työpaikallaan, hän oli tavannut tämän aamupäivällä.